

Ομάδα Μελέτης Ευρωπαϊκών Εξελίξεων
Επιμελητής Δελτίου: Γιώργος Καπόπουλος
Σχόλια και παρατηρήσεις μπορούν να αποστέλλονται
στο info@enainstitute.org

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

02

Η Ευρώπη περιμένει
τη Γερμανία

04

Όλοι έχασαν από την κρίση
στην Καταλονία

08

Η «ακτινογραφία» των προτάσεων
Μακρόν για το μέλλον της Ευρώπης

12

Πορτογαλία: Ισορροπώντας
σε προοδευτική κατεύθυνση

17

Το δύσκολο διαζύγιο
ΕΕ - Βρετανίας

21

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Mε το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, το Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ επιλέγει να πάρει μέρος στον δημόσιο, συχνά συγκρουσιακό, διάλογο γύρω από τα ευρωπαϊκά πράγματα.

Το Δελτίο θα εκδίδεται δύο φορές το μήνα, στο πλαίσιο της ευρύτερης δραστηριότητας του Ινστιτούτου. Στη βάση των αρχών της Ιδρυτικής Διακήρυξης του ΕΝΑ, το Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων δεν θα στέκεται πολιτικά και κοινωνικά ουδέτερο απέναντι στα γεγονότα, αλλά θα αναζητεί πειστικές απαντήσεις, σε προοδευτική κατεύθυνση, στις ποικίλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα το ευρω-ενωσιακό εγχείρημα.

Το αφετηριακό ερώτημα στο οποίο το Δελτίο επιχειρεί να απαντήσει δεν είναι το συχνά διατυπούμενο «περισσότερη ή λιγότερη Ευρώπη;» αλλά το «ποια Ευρώπη θέλουμε;» και το πώς αυτή μπορεί να οικοδομηθεί.

Η οικονομική κρίση λειτούργησε ως καταλύτης, επιταχύνοντας την προϊούσα απομάκρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις ιδρυτικές αξίες και αρχές της, από το θεσμικό και κοινωνικό δημοκρατικό της κερκτημένο. Η κυριαρχία μιας τεχνοκρατικά οριζόμενης πολιτικής και οικονομικής ορθοδοξίας απογυμνώνει το ευρωπαϊκό θεσμικό οικοδόμημα από τις δημοκρατικές του λειτουργίες, θέτοντας εκ νέου, με πειστικό τρόπο, το ερώτημα της δημοκρατικής νομιμοποίησης των οργάνων και των αποφάσεων της ΕΕ και της κοινωνικής γείωσης των πολιτικών της. Παράλληλα, με το ξέσπασμα και της προσφυγικής κρίσης, οι αξίες του ανθρωπισμού, της αλληλεγγύης, της ανεκτικότητας και του πλουραλισμού, που λειτούργησαν στο παρελθόν προωθητικά για τη συνάντηση των λαών της Ευρώπης σε μια προοδευτική κατεύθυνση, τίθενται πλέον υπό αμφισβήτηση.

Οι ιδέες και οι απόψεις που διατυπώνονται συναφώς είναι πολλές. Οι απαντήσεις που επεξεργάζονται οι ευρωπαϊκές ελίτ μοιάζουν ωστόσο να αδυνατούν να προσεγγίσουν το κρίσιμο ερώτημα: Πώς σκεφτόμαστε σήμερα (για) την Ευρώπη του αύριο; Την Ευρώπη που θα ισχυροποιήσει τα δημοκρατικά της αντανάκλαστικά, θα ανακτήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών, θα προτάξει τον κοινωνικό της χαρακτήρα και θα αποκρούσει αποτελεσματικά τη διχαστική ρητορεία της ακροδεξιάς απειλής;

Το #2 Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων εστιάζει σε θέματα που παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον στην τρέχουσα συγκυρία, συγχρόνως όμως η εξέλιξή τους αναμένεται να επηρεάσει μεσομακροπρόθεσμα το μέλλον της Ευρώπης:

- Ο υπό διαμόρφωση κυβερνητικός συνασπισμός στη Γερμανία θα παίξει κομβικό ρόλο στη μελλοντική πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και στην περιφρούρηση των κεκτημένων 60 χρόνων.
- Μετά το καταλανικό δημοψήφισμα το μέλλον της σχέσης Μαδρίτης - Βαρκελώνης παραμένει άδηλο, ενώ ισχυροποιείται ο κίνδυνος αποσχιστικών τάσεων και αλλού στην Ευρώπη.
- Οι προτάσεις Μακρόν για το μέλλον της Ευρώπης φέρνουν στο προσκήνιο τις πολιτικές δυσκολίες που θα συναντήσει η εφαρμογή οποιασδήποτε συνεκτικής πολιτικής στην Ε.Ε.
- Η προοδευτική κυβέρνηση της Πορτογαλίας κερδίζει ένα διπλό στοίχημα καταφέροντας να βαδίζει σταθερά στο δρόμο της ανάκαμψης, παρά τις προκλήσεις με τις οποίες εξακολουθεί να βρίσκεται αντιμέτωπη.
- Στον απόηχο της ομιλίας της Τερέζα Μέι στη Φλωρεντία, δύσκολο προδιαγράφεται το «διαζύγιο» της Βρετανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Λίγα λεπτά της ώρας μετά τη δημοσιοποίηση των πρώτων exit polls την 24η Σεπτεμβρίου, το μετεκλογικό τοπίο στη Γερμανία ξεκαθάρισε σε μεγάλο βαθμό. Ο ηγέτης των Σοσιαλδημοκρατών και υποψήφιος καγκελάριος Μάρτιν Σουλτς έσπευσε να δεσμευθεί δημόσια ότι το κόμμα του δεν πρόκειται να διαπραγματευθεί την συγκρότηση τρίτης κυβέρνησης μεγάλου συνασπισμού, αλλά επιλέγει το ρόλο της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Δύο ημέρες μετά, με την αναγγελία της μετατόπισης του Σόιμπλε στην προεδρία της Ομοσπονδιακής Βουλής, απαντήθηκε το ερώτημα που ετίθετο συνεχώς κατά την προεκλογική περίοδο: «Ποιος θα είναι ο μετεκλογικός ρόλος του Υπουργού Οικονομικών;».

Κοινός παρονομαστής, σύμφωνα με τα γερμανικά ΜΜΕ, της απόφασης των Σοσιαλδημοκρατών να περάσουν στην αντιπολίτευση δεν είναι άλλος από την αντιμετώπιση της απειλής που συνιστά η Εναλλακτική για τη Γερμανία. Αν οι Σοσιαλδημοκράτες παρέμεναν στην κυβέρνηση, η Εναλλακτική θα ήταν αξιωματική αντιπολίτευση. Επιπλέον, η παρουσία ενός βετεράνου της πολιτικής όπως ο Σόιμπλε στην προεδρία της Βουλής εγγυάται ότι δεν θα προκαλέσει βραχυκύκλωμα διαρκείας στην κοινοβουλευτική διαδικασία.

Έτσι είναι δεδομένη η συγκρότηση, για πρώτη φορά στην μεταπολεμική ιστορία της Γερμανίας, τρικομματικού κυβερνητικού συνασπισμού Χριστιανοδημοκρατών, Φιλελευθέρων και Πρασίνων, ως μονόδρομη επιλογή, καθώς όποιος θα αναλάμβανε την ευθύνη μιας παρατεταμένης ακυβερνησίας -και πολύ περισσότερο μιας πρόωρης προσφυγής στις κάλπες- θα πλήρωνε βαρύ πολιτικό κόστος.

Το επιχείρημα ότι οι Χριστιανοδημοκράτες και η Μέρκελ τελούν υπό την ομηρεία των Φιλελευθέρων -και μάλιστα κατά κύριο λόγο σε ό,τι αφορά την προοπτική μεταρρυθμίσεων στην ευρωζώνη- μάλλον πρέπει να αντιστραφεί. Το πάλαι ποτέ κόμμα του Κέντρου, που ήταν ρυθμιστής της πολιτικής ζωής, συνεργαζόμενο άλλοτε με τους Χριστιανοδημοκράτες, άλλοτε με τους Σοσιαλδημοκράτες, σήμερα βρίσκεται ξανά στην άβολη θέση που βρέθηκε στην περίοδο 2009-2013. Στις

εκλογές του 2009 αύξησε τη δύναμή του προσελκύοντας τους δεξιούς ψηφοφόρους της Μέρκελ, αλλά στη συνέχεια ακολούθησε τις επιλογές της Καγκελαρίου, με αποτέλεσμα να χάσει τα 2/3 του εκλογικού του ποσοστού και να βρεθεί το 2013 εκτός Ομοσπονδιακής Βουλής. Σήμερα το περιθώριο ελιγμών της Μέρκελ έναντι των Φιλελευθέρων είναι αυξημένο, λόγω της παρουσίας του τρίτου κυβερνητικού εταίρου, του κόμματος των Πρασίνων.

Τα παραπάνω δεδομένα νομιμοποιούν την πρόβλεψη ότι τον κύριο, αν όχι τον αποκλειστικό λόγο, για τη διαμόρφωση της πολιτικής του νέου κυβερνητικού συνασπισμού στην ευρωζώνη θα τον έχουν η Μέρκελ και οι Χριστιανοδημοκράτες, ανεξάρτητα από το αν το υπουργείο Οικονομικών ανατεθεί σε στέλεχος του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος ή των Φιλελευθέρων.

Με βάση τα παραπάνω, θα επανέλθουμε σε μια επισήμανση που έγινε στο προηγούμενο Δελτίο Ευρωπαϊκών Εξελίξεων: Οι προτάσεις Μακρόν και οι γερμανικές αντιδράσεις και αντιπροτάσεις, περιλαμβανομένης και της πρότασης Σόιμπλε για μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας σε Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο, όχι μόνο δεν είναι νομοτελειακά συγκρουσιακές, αλλά στην πορεία της διαπραγμάτευσης μπορούν να αναδειχθούν σε συμπληρωματικές.

Η ασάφεια αλλά και οι διαφορετικές τοποθετήσεις που ακούγονται από την γερμανική και γαλλική πλευρά έχουν άμεση σχέση με το εσωτερικό ακροατήριο στο οποίο απευθύνονται οι αξιωματούχοι των δύο χωρών. Στη Γαλλία το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο δεν περιλαμβάνει τον έλεγχο της εφαρμογής του Συμφώνου Σταθερότητας, ενώ αντίθετα στη Γερμανία, όπως προκύπτει και από τις πιο πρόσφατες τοποθετήσεις του Σόιμπλε, το ευρωπαϊκό ΔΝΤ πρέπει να έχει τον έλεγχο της δημοσιονομικής πειθαρχίας των ευρωπαϊκών κρατών-μελών της ευρωζώνης αντί της Κομισιόν.

Η πολιτική της Γερμανίας στην ΕΕ και στην ευρωζώνη θα διαμορφωθεί από τρεις κατά κύριο λόγο παράγοντες:

1. Η στρατηγική που θα επιλεγεί για την αντιμετώπιση της Εναλλακτικής για την Γερμανία, η οποία ιδρύθηκε το 2013 κατά κύριο λόγο ως ευρωσκεπτικιστικό κόμμα. Θα επιλέξουν οι γερμανοί Χριστιανοδημοκράτες τη γαλλική συνταγή Σαρκοζί, να υιοθετήσουν δηλαδή μέρος της ρητορικής και της ατζέντας της AfD για την ευρωζώνη, έτσι ώστε να επαναπατρίσουν ψηφοφόρους; Σε κάθε περίπτωση οι Βαυαροί Χριστιανοκοινωνιστές, που κατέγραψαν βαριές εκλογικές απώλειες προς την Άκρα Δεξιά, έχουν καταστήσει σαφές ότι θα κινηθούν προς την παραπάνω κατεύθυνση.

2. Στο Βερολίνο, μετά το εκλογικό θρίλερ που πέρασε η Γαλλία την περασμένη άνοιξη αλλά και την αστάθεια που επικρατεί και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, έχει γίνει συνείδηση ότι είναι αδύνατη η περιχαράκωση στην ακινησία του σημερινού status quo. Αν η δυσκολία προσαρμογής του Νότου στη δημοσιονομική αυστηρότητα μπορούσε καταναγκαστικά να συμβαδίσει με την εμμονή της Γερμανίας σε σκληρή τοποθέτηση, η κρίση της Γαλλίας και η αποσταθεροποίησή της σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο θέτει σε κίνδυνο την ίδια την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

3. Το ενδεχόμενο ατυχημάτων, που θα υπαγορεύσει και άμεση σταθεροποιητική παρέμβαση, αλλά και επιτάχυνση των διαβουλεύσεων για την μεταρρύθμιση της ΕΕ-ευρωζώνης. Αυτή τη στιγμή παρακολουθούμε ένα ατύχημα εν εξελίξει στην Ισπανία, με την κρίση στην Καταλονία που απειλεί τη χώρα με πολιτική αλλά και δημοσιονομική και χρηματοπιστωτική αποσταθεροποίηση και με παρενέργειες που μπορούν να οδηγήσουν σε παρόμοια αποσταθεροποίηση τον άλλο αδύναμο κρίκο της Ευρωζώνης, την Ιταλία.

Από το φθινόπωρο του 2008, την επαύριον δηλαδή της έναρξης της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η Γερμανία παίζει στην ευρωζώνη το παιχνίδι της καθυστέρησης και της ακινησίας προκειμένου να αποφύγει μια συνολική αλληλεγγύη προς τους εταίρους της, η οποία θα οδηγούσε στη σταθεροποίηση της ευρωζώνης, αλλά και στην αμοιβαιοποίηση των κινδύνων. Σήμερα η καθυστέρηση και η ακινησία είναι απαγορευτικές επιλογές σε μια ευρωζώνη, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας βρίσκεται σε οριακές κοινωνικές και πολιτικές ισορροπίες.

Στην τέταρτη κυβερνητική της θητεία η Μέρκελ και τα τρία κόμματα που θα σχηματίσουν τον επόμενο κυβερνητικό σχηματισμό έχουν ιστορική ευθύνη, καθώς καλούνται να κάνουν επιλογές από τις οποίες δεν εξαρτάται μόνο η μελλοντική πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αλλά η ίδια η περιφρούρηση των κεκτημένων 60 χρόνων -από την συνθήκη της Ρώμης που ίδρυσε την ΕΟΚ των έξι το 1957- της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Τούτων λεχθέντων, το βασικό ερώτημα που μένει να απαντηθεί είναι: «Αρκεί μια σύνθεση ή ένας συμβιβασμός των θέσεων Γερμανίας και Γαλλίας για το μέλλον της ευρωζώνης, έτσι ώστε να πιστέψουν ξανά οι Ευρωπαίοι πολίτες ότι η ευρωπαϊκή οικοδόμηση έχει γίνει εκ νέου συνώνυμη βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου και διεύρυνσης της δημοκρατίας;». Σήμερα η απάντηση στο ερώτημα θα ήταν σαφώς αρνητική, με ζητούμενη μια πιο θετική προοπτική που θα προκύψει στην πορεία μιας συνολικής διαπραγμάτευσης, στην οποία, εκτός από της ηγεσίες των χωρών μελών της ΕΕ/ευρωζώνης, κυρίαρχο λόγο θα έχουν οι κοινωνίες.

ΟΛΟΙ ΕΧΑΣΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΛΟΝΙΑ

Αλλη μια ρωγή υπέστη τις τελευταίες μέρες το όραμα της Ευρώπης. Όσα διαδραματίστηκαν στη Καταλονία πριν, κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά το δημοψήφισμα για την ανεξαρτητοποίησή της, πέραν των προφανών επιπτώσεών τους στην πολιτική ζωή της ίδιας της Ισπανίας, αναμένεται να επηρεάσουν ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

Οι σπασμωδικές κινήσεις της κεντρικής κυβέρνησης και του Ισπανού πρωθυπουργού Μ. Ραχόι αλλά και της Περιφερειακής Διοίκησης της Καταλονίας και του προέδρου της, Κάρλες Πουτζδεμόν, μαρτυρούν ότι καμία από τις δύο πλευρές δεν μπόρεσε να προβλέψει με ακρίβεια την εξέλιξη των πραγμάτων, με αποτέλεσμα η ένταση να κλιμακωθεί, αγγίζοντας ένα σημείο από το οποίο δύσκολα μπορούν πλέον αμφότεροι να υποχωρήσουν.

Η αναπόφευκτη ρήξη

Το ζήτημα, βέβαια, δεν ανέκυψε τώρα. Υπενθυμίζεται ότι στις 9 Νοεμβρίου του 2014 έλαβε χώρα ένα πρώτο, άτυπο δημοψήφισμα, το οποίο κηρύχθηκε άκυρο από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο της Ισπανίας. Μετά την απόφαση της Περιφερειακής Διοίκησης της Καταλονίας να ορίσει, στις αρχές του καλοκαιριού του 2017, την 1η Οκτωβρίου ως ημερομηνία διεξαγωγής του δημοψηφίσματος για την ανεξαρτητοποίηση, η ισπανική κυβέρνηση άρχισε να λαμβάνει περιοριστικά μέτρα προκειμένου να εξαναγκάσει τις τοπικές αρχές να ματαιώσουν τη διεξαγωγή του.

Πιο συγκεκριμένα, πέραν των γνωστών δηλώσεων του Μ.Ραχόι ότι το δημοψήφισμα δεν πρόκειται να διεξαχθεί όσο ο ίδιος παραμένει στην ηγεσία της χώρας, η ισπανική κυβέρνηση επέβαλε πρόστιμα σε όσους δημοσίους υπαλλήλους και υπαλλήλους των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης που εμπλέκονταν στην προετοιμασία του, ενθάρρυνε αρχές και επιμελητήρια των άλλων περιφερειών της Ισπανίας να λάβουν εμπορικά και διοικητικά μέτρα σε βάρος καταλανικών επιχειρήσεων που χρηματοδοτούσαν το εγχείρημα, απαγόρευσε στους τοπικούς άρχοντες, υπό την απειλή της διακοπής της χρηματοδότησης, να συνεργασθούν με την Περιφερειακή Διοίκηση της Καταλονίας και φυσικά προσέφυγε στο Συνταγματικό Δικαστήριο, ζητώντας την ακύρωση του νόμου του τοπικού Κοινοβουλίου που προέβλεπε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Η ισπανική Υπηρεσία Φορολογικών Ελέγχων, η λεγόμενη *fiscalia*, κατηγόρησε την Καταλανική Διοίκηση για κακοδιαχείριση, προκαλώντας την παρέμβαση εισαγγελέα και προχώρησε σε έλεγχο των οικονομικών των δήμων που συνεργάστηκαν με την Περιφερειακή Διοίκηση της Καταλονίας για τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος. Υπενθυμίζεται ότι η Καταλανική Διοίκηση είχε ήδη ένα πολύ υψηλό χρέος, το οποίο ανέλαβε η κεντρική κυβέρνηση, αν και, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, η Καταλονία έχει το υψηλότερο ΑΕΠ από όλες τις περιφέρειες της Ισπανίας.

Από την πλευρά της, η Περιφερειακή Διοίκηση της Καταλονίας πίεζε τα στελέχη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να συνεργασθούν μαζί της και τις τοπικές επιχειρήσεις να συμβάλουν οικονομικά στη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος. Φρόντισε δε να ελέγχει πλήρως τις τοπικές δυνάμεις της αστυνομίας, τις λεγόμενες *Mossos d'Esquadra*.

Η αντίδραση των ισπανικών κομμάτων πριν από τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος υπήρξε λίγο ως πολύ αναμενόμενη. Με την εξαίρεση του *Podemos*, όλα τα μεγάλα κόμματα εναντιώνονταν στη διενέργειά του, στηρίζοντας τον Ισπανό Πρωθυπουργό. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι και το *Podemos* είχε ταχθεί κατά της απόσχισης της Καταλονίας ζητώντας την εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης στη βάση του διαλόγου.

Η εισβολή της πολιτοφυλακής, της guardia civil, στα γραφεία του λεγόμενου υπουργείου Οικονομικών της Καταλονίας και η σύλληψη στελεχών του, στις 20 Σεπτεμβρίου, όξυνε σε επικίνδυνο βαθμό την κατάσταση, ωθώντας χιλιάδες Καταλανούς να βγουν στο δρόμο με συνθήματα υπέρ της ανεξαρτησίας. Το διάστημα που μεσολάβησε ως τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος κύλησε χωρίς εκπλήξεις. Αυτό όμως που ξάφνιασε πολλούς ήταν η ακραία βία που ασκήθηκε τη μέρα του δημοψηφίσματος. Παρότι μικροεπεισόδια και εντάσεις ήταν αναμενόμενο ότι θα υπήρχαν, η αυταρχικότητα που επέδειξε η κυβέρνηση Ραχόι και η σφοδρότητα της αντίδρασης οδήγησαν πολλούς να μιλήσουν -δικαίως- για αντιδημοκρατική εκτροπή της ισπανικής κυβέρνησης.

Η αμήχανη ΕΕ

Οι αντιδράσεις από ευρωπαϊκής πλευράς ήταν εξ αρχής μάλλον αμήχανες. Ήδη πριν από τις συλλήψεις και το δημοψήφισμα ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζ. Κ. Γιουνκέρ είχε δηλώσει σε συνεντεύξεις του ότι, σε περίπτωση απόσχισης, η Καταλονία δεν θα ήταν αυτοδικαίως μέλος της ΕΕ, αλλά θα χρειαζόταν να υποβάλει αίτησης ένταξης ακολουθώντας μια χρονοβόρα και μακροχρόνια διαδικασία. Μετά τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος η Κομισιόν σε ανακοίνωσή της χαρακτήρισε την ψηφοφορία «παράνομη» και στήριξε πλήρως τον Ισπανό πρωθυπουργό, ενώ καταδίκασε με χλιαρό τρόπο τη χρήση βίας. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα της στάσης που τηρούν τα ευρωπαϊκά κράτη ήταν η άρνηση Δανών αξιωματούχων να συναντηθούν με τον πρόεδρο και μέλη της Περιφερειακής Διοίκησης της Καταλονίας στην τελετή εγκαινίων για την ίδρυση Αντιπροσωπείας της Καταλονίας στην Κοπεγχάγη στις αρχές Σεπτεμβρίου. Αξιοσημείωτη ήταν, επίσης, η παρέμβαση του Αμερικανού Προέδρου Ντ. Τραμπ, ο οποίος, κατά την πρόσφατη συνάντησή του με τον Ισπανό Πρωθυπουργό στο Λευκό Οίκο, χαρακτήρισε «ηλιθιότητα» τυχόν απόσχιση της Καταλονίας, ζητώντας η Ισπανία να παραμείνει ενωμένη.

Η πρώτη δημόσια παρέμβαση ήταν αυτή του Κόμματος της Ευρωπαϊκής Αριστεράς, το οποίο εξέφρασε την υποστήριξή του στο δημοκρατικό δικαίωμα των Καταλανών να αποφασίσουν για το μέλλον τους, καταδικάζοντας την αυταρχική και αντιδημοκρατική στάση της κυβέρνησης Ραχόι. Μετά τα δραματικά επεισόδια της 1ης Οκτωβρίου πολλά κόμματα σε Ισπανία και Ευρώπη καταδίκασαν τους χειρισμούς του Ισπανού πρωθυπουργού, ο οποίος -θυμίζουμε- είναι επικεφαλής μιας κυβέρνησης μειοψηφίας.

Όλοι έχασαν

Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ο επαναπροσδιορισμός υφιστάμενων συνόρων συνιστά, όπως είναι φυσικό, ένα δύσκολο και ευαίσθητο θέμα, ο Ραχόι με τη στάση του κατάφερε να συσπειρώσει τους Καταλανούς και να διεθνοποιήσει το ζήτημα της Καταλονίας. Η άρνηση του Ισπανού πρωθυπουργού να συνομιλήσει με τους αυτονομιστές φαίνεται να οδηγεί σε ένα αδιέξοδο με αβέβαιη έκβαση. Το βέβαιο ωστόσο είναι ότι στη σημερινή Ευρώπη αυταρχικές και αντιδημοκρατικές μέθοδοι δεν μπορεί να γίνονται ανεκτές.

Θα πρέπει να σημειωθεί, πάντως, ότι πλέον και ο Κάρλνες Πουτζδεμόν βρίσκεται σε ιδιαίτερα δυσχερή θέση, έπειτα από την αναστολή της ανεξαρτητοποίησης που σηματοδότησε, ουσιαστικά, η πολυαναμενόμενη ομιλία του στο Κοινοβούλιο της Καταλονίας το βράδυ της 10ης Οκτωβρίου. Αφενός έδειξε ότι αποφάσισε να κάνει «βήμα πίσω από το χείλος του γκρεμού», όπως σχολιάστηκε διεθνώς, αφετέρου, πλέον έχει να αντιμετωπίσει τις πολιτικές δυνάμεις της Καταλονίας που απειλούν τη σταθερότητα της κυβέρνησής του.

Αυτό που εντέλει αναδεικνύεται σε κυρίαρχο διακύβευμα της καταλανικής κρίσης είναι η επιτυχία του ίδιου του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, το οποίο προφανώς δεν έχει καταφέρει να πείσει τους ευρωπαϊκούς λαούς ότι συνιστά την προσφορότερη επιλογή για το μέλλον τους. Οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές και οι συχνά αντιδημοκρατικές πρακτικές των ευρωπαϊκών ηγεσιών των τελευταίων ετών καταστρατηγούν το όραμα της Ευρώπης των λαών, οδηγώντας σε αποσχιστικές τάσεις σε πολλές χώρες. Η κρίση στην Καταλονία είναι ένα ακόμη παράδειγμα του αδιεξόδου στο οποίο μοιάζει να έχει περιέλθει η σημερινή ΕΕ, που καταδεικνύει την ανάγκη για αλλαγή πορείας προς μια πιο κοινωνική και αλληλέγγυα Ευρώπη των λαών.

Η «ΑΚΤΙΝΟΓΡΑΦΙΑ» ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΑΚΡΟΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ο Γάλλος Πρόεδρος Ε. Μακρόν παρουσίασε πριν από μερικές μέρες στη Σορβόννη ένα ευρύ φάσμα προτάσεων για το μέλλον της Ευρώπης. Μεταξύ άλλων, αναφέρθηκε στους τομείς της άμυνας, της οικονομίας, της μετανάστευσης, της ασφάλειας, της κοινωνικής πολιτικής και της εκπαίδευσης. Πρότεινε, επίσης, κοινές δράσεις για τη φορολογική πολιτική, την αγορά εργασίας, την ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, υπογραμμίζοντας ότι η ευρωζώνη είναι ο πυρήνας του ευρωπαϊκού σχεδίου και μπορεί να προσφέρει στα μέλη της την προοπτική της οικονομικής δύναμης που θα ανταγωνιστεί την Κίνα και τις ΗΠΑ.

Προώθηση του δημοκρατικού διαλόγου

Οι προτάσεις του Γάλλου Προέδρου για την ενίσχυση της λειτουργίας και των θεσμών της ΕΕ πυροδότησαν αποκλίνουσες αντιδράσεις σε Βρυξέλλες, Βερολίνο και Πράγα, καταδεικνύοντας τις δυσκολίες που αναπόφευκτα θα συναντήσει η εφαρμογή οποιασδήποτε συνεκτικής πολιτικής στην ΕΕ. Ανεξάρτητα από τις επιμέρους αντιδράσεις ωστόσο, η πρωτοβουλία Μακρόν αξιολογείται καταρχήν ως θετική, στο βαθμό που συνιστά ένα πρώτο βήμα για την προώθηση ενός ανοικτού και δημοκρατικού διαλόγου με στόχο την επίλυση των μεγάλων προβλημάτων της ΕΕ.

Η κατεύθυνση των αλλαγών: Σύγκλιση ή απόκλιση;

Στο παρόν στάδιο της συζήτησης για το μέλλον της Ευρώπης το μέγιστο που θα μπορούσε να προσδοκά κανείς είναι ένα ελάχιστο επίπεδο συναίνεσης ως προς την ανάγκη αλλαγής της ΕΕ. Το μεγάλο ζητούμενο, ωστόσο, είναι η κατεύθυνση των προτεινόμενων αλλαγών, δεδομένου ότι οι απόψεις και οι προτεινόμενες λύσεις για μια σειρά κρίσιμων θεμάτων, όπως η προσφυγική κρίση, η ανάπτυξη και η αντιμετώπιση των ανισοτήτων, διαφέρουν τόσο μεταξύ των κρατών-μελών όσο και μεταξύ των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων και οικογενειών.

Οι αποκλίνουσες οικονομικές επιδόσεις των χωρών της ΕΕ, αλλά και οι διαφορετικές προσεγγίσεις σε κομβικές κοινοτικές πολιτικές, έχουν οδηγήσει σε απόψεις για μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων, μια ιδέα που υποστήριξε ο Μακρόν καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής του εκστρατείας. Η πραγματικότητα ωστόσο είναι ότι μια Ευρώπη με διαφορετικά νομίσματα κινείται ήδη με δύο ταχύτητες. Εάν τα υπάρχοντα μέλη της ζώνης του ευρώ ενσωματωθούν περισσότερο, όπως επιθυμεί ο Μακρόν, η απόσταση μεταξύ των δύο στρατοπέδων θα διευρυνθεί περαιτέρω. Υπάρχει δηλαδή ο κίνδυνος η προσπάθεια αυτή να οδηγήσει σε «εμβάθυνση του χάσματος» ή σε «παγίωση των διαφορών».

Την άποψη αυτή εξέφρασε ο Χανς Μίχελμπαχ, μέλος της κοινοβουλευτικής ομάδας του CSU, των Χριστιανοκοινωνιστών εταίρων της Καγκελαρίου Μέρκελ, ο οποίος δήλωσε ότι οι προτάσεις του Γάλλου Προέδρου ήταν «ακατάλληλες για να ωθήσουν την Ευρώπη προς τα εμπρός», καθώς «δεν οδηγούν σε εμβάθυνση, αλλά σε βαθύτερο διχασμό στην ΕΕ». Σημειωτέον ότι ο Μίχελμπαχ τάσσεται κατά της παροχής οικονομικής βοήθειας στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της ευρωζώνης.

Ιδιαίτερη ευαισθησία στο εν λόγω ζήτημα έχει επιδείξει ο Ζ. Κ. Γιουνκέρ, ο οποίος στην καθιερωμένη ετήσια ομιλία του «State of the Union Address» ενώπιον του ευρωκοινοβουλίου τάχθηκε σαφώς υπέρ της ενότητας της Ένωσης, υποστηρίζοντας ότι: «Έχουμε δύο επιλογές: είτε συσπειρωνόμαστε γύρω από μια θετική ευρωπαϊκή ατζέντα, είτε ο καθένας αποτραβιέται στη γωνιά του. Σε αυτό το δίλημμα υποστηρίζω την ενότητα». Προσέθεσε δε ότι «αν θέλουμε το ευρώ να ενώσει αντί να διαιρέσει την ήπειρό μας, θα πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από το νόμισμα μιας επιλεγμένης ομάδας χωρών. Το ευρώ καλείται να αποτελέσει το ενιαίο νόμισμα της ΕΕ στο σύνολό της».

Συζήτηση για τους αναγκαίους πόρους

Οι προτάσεις Μακρόν για την ευρωζώνη αποσκοπούσαν στο να καταστήσουν σαφή τα γαλλικά αιτήματα προς τη γερμανική πλευρά πριν από το σχηματισμό του νέου κυβερνητικού συνασπισμού στο Βερολίνο. Γνωρίζοντας ότι η προώθηση του οράματός του θα απαιτούσε τη στήριξη της Γερμανίδας Καγκελαρίου, ο Γάλλος Πρόεδρος απέφυγε να αναφερθεί σε λεπτομέρειες. Έκανε, για παράδειγμα, λόγο για έναν προϋπολογισμό της ευρωζώνης. Απέφυγε επιμελώς όμως να διευκρινίσει αν προτείνει αύξηση των διαθέσιμων κονδυλίων του προϋπολογισμού για τη χρηματοδότηση των νέων δράσεων και πολιτικών.

Αυτή τη στιγμή στην ΕΕ δεν υπάρχουν οι αναγκαίοι πόροι για την υλοποίηση φιλόδοξων ευρωπαϊκών οραμάτων. Άλλωστε, στο μέλλον θα εμφανισθούν κενά τόσο στα έσοδα (Brexit) όσο και στα έξοδα (νέες πολυδάπανες πολιτικές άμυνας και ασφάλειας). Γι' αυτό θα απαιτηθούν νέες χρηματοδοτικές πηγές, που θα αναζητηθούν κυρίως με την ευρεία και σε βάθος συζήτηση για το θέμα των ίδιων πόρων της Ένωσης. Παράλληλα, η ύπαιθρος πρέπει να παραμείνει ελκυστική για τον αγροτικό πληθυσμό μέσω μιας συνεκτικής και ουσιαστικής ΚΑΠ, ενώ και η πολιτική συνοχής και τα διαρθρωτικά ταμεία καλούνται να συνεχίσουν την υποστήριξη των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών της Ένωσης. Για το λόγο αυτό, κρίνεται σκόπιμο η απόφαση για το νέο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) για την περίοδο μετά το 2020, το ύψος των πόρων και η κατανομή τους να συνδυαστούν με τη συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης.

Κλείνοντας το μάτι στο Βερολίνο, που απορρίπτει την αναδοχή χρέους των ασθενέστερων χωρών της ευρωζώνης, ο Μακρόν δήλωσε ότι δεν υπάρχει ανάγκη αμοιβαιοποίησης υφιστάμενων χρεών. Στην ομιλία του αναφέρθηκε απλά στην ανάγκη για έναν προϋπολογισμό της ευρωζώνης που θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει κοινές επενδύσεις και να βοηθήσει στην αντιμετώπιση οικονομικών κρίσεων, χωρίς να δώσει το μέγεθος ή το εύρος του. Επίσης, τάχθηκε απλά υπέρ της σταδιακής εναρμόνισης των φορολογικών και κοινωνικών πολιτικών, της καθιέρωσης ευρωπαϊκού κατώτατου μισθού και της επιβολής φορολογίας σε όλες τις χρηματιστηριακές συναλλαγές, αν και αναγνώρισε ότι πολλές από τις προτάσεις του θα χρειαστούν τουλάχιστον μια δεκαετία για να υλοποιηθούν.

Ανισότητες και μέσα αντιμετώπισής τους για την αναγκαία σύγκλιση

Αρκεί όμως αυτό; Η συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης πρέπει να απαντάει στο αίτημα της συντεταγμένης, ορθολογικής, κοινωνικά και αναπτυξιακά προσεσημασμένης μεταφοράς πόρων προς τους πιο αδύναμους. Στο σημείο αυτό ωστόσο εντοπίζεται μια μεγάλη διαφορά απόψεων μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας: ενώ η Γαλλία μιλά για κοινές δαπάνες, η Γερμανία εμμένει στον κοινό έλεγχο. Ο Μίχελμπαχ, για παράδειγμα, υποστήριξε ότι οι προτάσεις Μακρόν ισοδυναμούν με «μετατροπή της ζώνης του ευρώ σε μια απεριόριστη ένωση μεταβιβάσεων και κατάργηση του Συμφώνου Σταθερότητας». «Αυτά είναι λανθασμένα διδάγματα από την κρίση του ευρώ», ανέφερε, προσθέτοντας ότι «δεν χρειαζόμαστε νέα μέσα».

Ο Γάλλος Πρόεδρος θέλει η ΟΝΕ να έχει κάποια μορφή κοινού προϋπολογισμού υπό την εποπτεία ενός Υπουργού Οικονομικών της ευρωζώνης. Πολλοί Γερμανοί αξιωματούχοι και κόμματα ωστόσο αντιτίθενται σε «δημοσιονομικές μεταβιβάσεις» ή στη «συγκέντρωση πόρων του προϋπολογισμού», ακόμη και σε περιορισμένο βαθμό. Ο Έκαρντ Ρέμπεργκ, εκπρόσωπος των Χριστιανοδημοκρατών στην Επιτροπή Προϋπολογισμού της Βουλής, δήλωσε, αναφορικά με τις προτάσεις Μακρόν για έναν προϋπολογισμό της ευρωζώνης, ότι «το πρόβλημα της Ευρώπης δεν είναι η έλλειψη κονδυλίων». Κατά τον Ρέμπεργκ, το κυριότερο πρόβλημα είναι η καθυστέρηση των μεταρρυθμίσεων σε αρκετές χώρες-μέλη. «Οι φορολογούμενοι των άλλων κρατών δεν είναι δυνατόν να απαλλάξουν τις εν λόγω χώρες από αυτό το καθήκον», πρόσθεσε σχετικά.

Αυτό που θέτει τη Γαλλία έναντι της Γερμανίας είναι το προφανές. Η συζήτηση όμως αυτή απέχει πολύ από το αίτημα της Γαλλίας για οικονομική αλληλεγγύη, θέση που βρίσκεται απέναντι στη απροθυμία της Γερμανίας να χρηματοδοτήσει χώρες που θεωρεί υπερβολικά «ανταγωνιστικά αδύναμες».

Η συνέχεια της συζήτησης

Ο Μακρόν σχεδιάζει να συζητήσει τις προτάσεις του, μέχρι το τέλος του έτους, με όλους τους ηγέτες των κρατών-μελών που ενδιαφέρονται για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Στη συνέχεια, θέλει να οργανωθούν, στις αρχές του επόμενου έτους, «διαφανείς και ελεύθερες» συζητήσεις με όλους τους Ευρωπαίους πολίτες με στόχο την καταπολέμηση του ευρωσκεπτικισμού.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ: ΙΣΟΡΡΟΠΩΝΤΑΣ ΣΕ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ

Η επιτυχία του εγχειρήματος της προοδευτικής κυβέρνησης υπό τον σοσιαλιστή Αντόνιο Κόστα στην Πορτογαλία αμφισβητήθηκε ήδη από την ορκωμοσία της, τον Νοέμβριο του 2015. Η ανάθεση της διαχείρισης της μεταμνημονιακής εποχής της χώρας στο συνασπισμό Σοσιαλιστικού Κόμματος (PS), Κομμουνιστικού Κόμματος/Πρασίνων (PCP-PEV) και Μπλοκ της Αριστεράς (BE) θεωρήθηκε ακροβασία σε τεντωμένο σχοινί. Οι αμφισβητίες διέκριναν μια σειρά από κινδύνους, με βασικότερο τον κίνδυνο πολιτικής αβεβαιότητας, λόγω της ετερόκλητης σύνθεσης του κυβερνητικού συνασπισμού, και εγκατάλειψης της δημοσιονομικής πειθαρχίας σε συνθήκες σταθερά υψηλού χρέους (τρίτο υψηλότερο στην Ευρωζώνη, τέταρτο παγκοσμίως ως ποσοστό του ΑΕΠ).

Το διπλό στοίχημα που κερδίζεται

Κι όμως, η προοδευτική κυβέρνηση της Πορτογαλίας κατάφερε να πετύχει μια διπλή ισορροπία: Στο εσωτερικό μέτωπο κατόρθωσε να λειτουργήσει αρμονικά ως κυβερνητικός συνασπισμός τριών μερών με διακριτές διαφορές, εκμεταλλευόμενη το ευέλικτο κοινοβουλευτικό σύστημα της χώρας με τις μεταβαλλόμενες πλειοψηφίες, που επιτρέπει ελιγμούς χωρίς να κινδυνεύει η δεδηλωμένη. Την ίδια στιγμή, κατάφερε να κερδίσει την εμπιστοσύνη των αγορών, προωθώντας -κι αυτό είναι το αξιοσημείωτο- μέρος της δικής της ατζέντας: αύξηση των κατώτερων μισθών, επέκταση των πολιτικών στήριξης των πιο αδύναμων στρωμάτων, «ξεπάγωμα» των μισθών στο Δημόσιο, επιτάχυνση της πρόσληψης εργαζομένων σε κρίσιμους τομείς είναι μερικές μόνο από τις κοινωνικά προσεσημασμένες αναπτυξιακές ρυθμίσεις που προωθεί η κυβέρνηση Κόστα εν μέσω μετα-προγραμματικής εποπτείας (post program monitoring).

Το τελευταίο διάστημα πολλαπλασιάζονται διαρκώς οι καλές ειδήσεις που αποτυπώνουν πλέον ξεκάθαρα την αλλαγή κλίματος και την ανοδική πορεία της πορτογαλικής οικονομίας: Στις 15 Σεπτεμβρίου ο οίκος Standard & Poor's αναβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας, σηματοδοτώντας την επιστροφή των ομολόγων της στην «επενδυτική» βαθμίδα BB+ από το «μη επενδυτικό προορισμό» BBB- (junk), στον οποίο είχε εκπέσει το 2011, όταν είχε ζητήσει τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η εξέλιξη αυτή απομακρύνει παράλληλα οποιονδήποτε κίνδυνο για τη συμμετοχή της Πορτογαλίας στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Σύμφωνα με την S&P, η πορτογαλική οικονομία αναμένεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 2,8% τη φετινή χρονιά και 2,2% κατά μέσο όρο την περίοδο ως το 2020. Τον Ιούλιο η χώρα κατέγραψε το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας (8,9%) από τον Νοέμβριο του 2008.

Η πορτογαλική κυβέρνηση επιδιώκει να εκμεταλλευθεί το ευνοϊκό momentum και να προχωρήσει σε κινήσεις που θα της δώσουν ακόμη μεγαλύτερα περιθώρια ευελιξίας. Η πρόωγη αποπληρωμή των δανείων προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (33% του δανείου που έλαβε το 2011, ποσό που μεταφράζεται σε 29,1 δισ. ευρώ) αναμένεται να αποτελέσει μια κίνηση με πολλαπλά οφέλη. Στόχος της κυβέρνησης Κόστα είναι να έχει αποπληρωθεί το 93% των δανείων (25,3 δισ. ευρώ) προς το Ταμείο έως το 2019 -οπότε είναι προγραμματισμένες οι επόμενες εκλογές- αντί του 2023, που προέβλεπε η αρχική σύμβαση.

Η επιλογή αυτή θα επιτρέψει στη Λισαβόνα να εξοικονομήσει χρήματα, αφού το ΔΝΤ δανείζει με υψηλότερα επιτόκια από την Ευρώπη, αλλά και να απαλλαγεί δύο χρόνια νωρίτερα από τις εξαμηνιαίες επισκέψεις των κλιμακίων του Ταμείου, γλιτώνοντας τις αρνητικές αξιολογήσεις του. Η κριτική του ΔΝΤ επικεντρώνεται στις πολιτικές αντιστροφής της λιτότητας, με έμφαση στην «απουσία διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων» στην αγορά εργασίας για την ενίσχυση της παραγωγικότητας της οικονομίας.

Φυσικά, απομένουν ακόμα πολλά να γίνουν ώστε η Πορτογαλία να σταθεί γερά στα πόδια της. Μείωση του δημόσιου χρέους (132% του ΑΕΠ τον Ιούλιο) και εξυγίανση του τραπεζικού τομέα είναι δύο μεγάλες προκλήσεις.

Προκλήσεις και θετικές προοπτικές

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα και ο ηγέτης του αφουγκράστηκαν τα αίτια της βαθιάς κρίσης της Σοσιαλδημοκρατίας τόσο στην Πορτογαλία όσο και στην Ευρώπη, αποφασίζοντας τη συγκρότηση προοδευτικής κυβέρνησης με Κομμουνιστικό Κόμμα/Πράσινους και Μπλοκ της Αριστεράς.

Σε αντίθεση με την εκλογική τύχη άλλων σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων που συνέχισαν τον συντηρητικό δρόμο συμπράττοντας με νεοφιλελεύθερες/κεντροδεξιές δυνάμεις, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το SPD στη Γερμανία, οι εκλογικές επιδόσεις του PS φαίνεται να δικαιώνουν αυτή την επιλογή.

Στις δημοτικές εκλογές της 1ης Οκτωβρίου, το κόμμα σημείωσε ευρεία νίκη, εξαναγκάζοντας σε παραίτηση τον αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης και πρώην πρωθυπουργό Πέδρο Πάσος Κοέλιο, καθώς το κόμμα του (PSD) υπέστη βαριά ήττα. Κομμουνιστικό Κόμμα/Πράσινοι και Μπλοκ της Αριστεράς έχασαν δυνάμεις στην κάλπη, με διαρροή ψηφοφόρων προς το Σοσιαλιστικό Κόμμα, γεγονός που αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε σκλήρυνση των θέσεων τους εντός του κυβερνητικού συνασπισμού με στόχο τη συσπείρωση των ψηφοφόρων τους. Έχουν ήδη υπάρξει σχετικά σημάδια: οι δύο ήσσονες κυβερνητικοί εταίροι, για παράδειγμα, είδαν με δυσπιστία την αναβάθμιση-έκπληξη από τον οίκο Standard & Poor's κάνοντας λόγο για άσκηση πίεσης προς τη Λισαβόνα για συγκράτηση μισθών, συντάξεων και δημοσίων δαπανών.

Οι προκλήσεις, τόσο οι εξωτερικές όσο και οι ενδοκυβερνητικές, παραμένουν, αλλά τα δεδομένα για τον κυβερνητικό συνασπισμό είναι ευοίωνα. «Το Σοσιαλιστικό Κόμμα απέσπασε τη μεγαλύτερη στα χρονικά νίκη του σε τοπικές εκλογές. Ισχυροποιείται η αλλαγή που ξεκινήσαμε στο κοινοβούλιο πριν από δύο χρόνια, η οποία έχει καταδείξει στη χώρα ότι είναι εφικτό να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα με νέες πολιτικές», δήλωνε ο Πορτογάλος πρωθυπουργός μετά το εκλογικό αποτέλεσμα. Η Καταρίνα Μάρτινς, συντονίστρια του Μπλοκ της Αριστεράς, έκανε λόγο για «αυξημένες ευθύνες» του κόμματος μετά τις δημοτικές εκλογές και για επίτευξη του στόχου ήττας της Δεξιάς, εκφράζοντας τη δέσμευση ότι «το Μπλοκ της Αριστεράς θα συνεχίσει να εργάζεται κάθε μέρα ώστε να τηρηθεί η συμφωνία της κυβέρνησης του Νοεμβρίου του 2015 για να μπει τέρμα στη φτωχοποίηση της χώρας». Ο Γενικός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος Τζερόνιμο ντε Σόουζα, παρότι αναγνώρισε τις εκλογικές απώλειες του PCP στις τοπικές εκλογές προς όφελος του PS, υποστήριξε ότι θα συνεχιστεί ο αγώνας για «υπεράσπιση των δικαιωμάτων των Πορτογάλων και για μια καλύτερη ζωή σε μια Πορτογαλία με μέλλον», υπενθυμίζοντας τη συμβολή του κόμματός του στην προώθηση των κοινωνικών και φιλεργατικών πολιτικών της κυβέρνησης.

Παρά λοιπόν τις επιμέρους διαφορές των κυβερνητικών εταίρων και τις αναμενόμενες ενδοκυβερνητικές τριβές που προκαλούν οι ενδιάμεσες εκλογικές αναμετρήσεις, η διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας αλλά και η επιτυχής βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών, με την ταυτόχρονη προώθηση κοινωνικών πολιτικών, προοιωνίζονται τη συνέχιση του επιτυχούς προοδευτικού εγχειρήματος και μετά τις επόμενες βουλευτικές εκλογές.

ΤΟ ΔΥΣΚΟΛΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ ΕΕ - ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

Μικρά βήματα προόδου ή διπλωματικοί ελιγμοί; Ο δρόμος προς το Brexit και τα επόμενα στάδια στις συνομιλίες που θα καθορίσουν τη μελλοντική σχέση της ΕΕ με τη Βρετανία διαγράφονται ακόμα θολά. Μετά από εντατική προετοιμασία αρκετών εβδομάδων, ακύρωση κύκλου συνομιλιών στις Βρυξέλλες και έντονη φημολογία για διαφορετικές θέσεις και απόψεις του βρετανού ΥΠΕΞ Μπόρις Τζόνσον, η Πρωθυπουργός Τερέζα Μέι, με την ομιλία της στη Φλωρεντία, έδωσε το στίγμα των θέσεων της κυβέρνησής της για τη συνέχεια των διαπραγματεύσεων για το Brexit. Παρά τις πολλές γκρίζες ζώνες και πληθώρα καυτών ζητημάτων που παραμένουν άλυτα, προδιαγράφοντας ένα δύσκολο διαζύγιο, η πρωθυπουργός της Βρετανίας έκανε ένα μεγάλο βήμα καλής θέλησης αναφερόμενη στο πλέον ακανθώδες ερώτημα, που δεν είναι άλλο από το ποιος θα πληρώσει το λογαριασμό. Για πρώτη φορά η Τερέζα Μέι διατύπωσε με ξεκάθαρο τρόπο την πρόθεση του Ηνωμένου Βασιλείου να τιμήσει τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει κατά την περίοδο της ένταξής του».

Σε μια άμεση αντίδρασή του, ο Ευρωπαίος διαπραγματευτής Μισέλ Μπαρνιέ σχολίασε ότι η ομιλία της Μέι εξέφρασε ένα εποικοδομητικό πνεύμα για τη συνέχεια των συζητήσεων. Είχαν προηγηθεί γύροι συνομιλιών στις Βρυξέλλες που δεν κατάφεραν να δώσουν σημαντικά αποτελέσματα, δεδομένου ότι βρετανική κυβέρνηση και ΕΕ σαφέστατα διαφωνούν, κυρίως όσον αφορά στις οικονομικές υποχρεώσεις του ΗΒ, τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών αλλά και την αλληλουχία και το περιεχόμενο των συνομιλιών.

Γενικό πλαίσιο συζήτησης

Στο επίκεντρο της διαφωνίας βρίσκονται οι θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ των δύο πλευρών όσον αφορά στις προτεραιότητες. Η ΕΕ πιστεύει ότι η Βρετανία, ενδεχομένως και για λόγους εσωτερικής κατανάλωσης, προσπαθεί να περιπλέξει τη συζήτηση και να θέσει πρόωρα στο τραπέζι θέματα μελλοντικής σχέσης. Ωστόσο, η διαπραγματευτική ομάδα της ΕΕ φαίνεται αποφασισμένη να τηρήσει τη συμφωνημένη διαδικασία βάσει της οποίας τα σχετικά ζητήματα πρόκειται να συζητηθούν μόνο κατά τη β' φάση της διαπραγμάτευσης, αφότου έχει υπάρξει η απαιτούμενη πρόοδος ως προς τους όρους αποχώρησης του ΗΒ.

Στις μέχρι τώρα διαπραγματεύσεις η Βρετανία επιδίωξε να περάσει «δημιουργικές ρυθμίσεις» για το μέλλον των σχέσεων της με την ΕΕ. Ωστόσο, στην ομιλία της στη Φλωρεντία η Τ. Μεί ζήτησε για πρώτη φορά να συνεχίσει η χώρα της να επωφελείται, για μια περίοδο δύο ετών από την ημερομηνία της αποχώρησης (29/3/2019), α) από την πρόσβαση στην Ενιαία Αγορά (πάντα υπό τους παρόντες όρους) και β) από την ισχύουσα συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας.

Οι διαπραγματευτές της ΕΕ επιμένουν ότι οποιαδήποτε συμφωνία θα εξαρτηθεί από το αν η κυβέρνηση της Τ. Μεί είναι πρόθυμη να συμμορφωθεί πλήρως με την υπάρχουσα έννομη τάξη της Ένωσης. Σταθερή θέση του Μ. Μπαρνιέ είναι ότι: «Η ενιαία αγορά και η ικανότητα της ΕΕ να νομοθετεί, να εποπτεύει και να εφαρμόζει τους νόμους της δεν πρέπει να υπονομευθούν και δεν θα υπονομευθούν από το Brexit». Απαντώντας λοιπόν στο αίτημα της μεταβατικής περιόδου, ο κ Μπαρνιέ ανέφερε ότι η ΕΕ θα μπορούσε να το λάβει υπόψη της μόνον υπό το πρίσμα των κατευθυντηρίων γραμμών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Απριλίου 2017, όπου γίνεται αναφορά σε «περιορισμένο χρονικό διάστημα, που θα συνοδεύεται από την εφαρμογή του συνόλου των κανονιστικών, χρηματοδοτικών και δικαιοδοτικών μηχανισμών και δομών της Ένωσης».

Ο λογαριασμός της συμφωνίας εξόδου

Αυτό είναι το πλέον ακανθώδες ζήτημα που πρέπει να επιλυθεί προτού οι 27 ηγέτες της ΕΕ συμφωνήσουν να συζητήσουν μια μελλοντική εμπορική συμφωνία και τις μεταβατικές ρυθμίσεις με τη Βρετανία. Κύριο θέμα τριβής είναι το γεγονός ότι η ΕΕ υποστηρίζει ότι το ΗΒ είναι υπεύθυνο για συγκεκριμένες πληρωμές που εκτείνονται στο μέλλον, δηλαδή μετά την ημερομηνία εξόδου του 2019, θέμα στο οποίο διαφωνούσε μέχρι τώρα η Βρετανία.

Η Τ. Μεί φάνηκε στην ομιλία της στη Φλωρεντία να σπάει το αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις, αφού σηματοδότησε για πρώτη φορά την ετοιμότητα της κυβέρνησής της να αρχίσει να συζητά το λογαριασμό που η ΕΕ θέλει να επιβάλει. Η Βρετανίδα πρωθυπουργός έκανε σαφή αλλαγή στη στάση της λέγοντας ότι «κανένα κράτος-μέλος δεν θα χρειαστεί να καταβάλει περισσότερες χρηματοδοτικές εισφορές ή να λάβει λιγότερη χρηματοδότηση εξαιτίας της αποχώρησης του ΗΒ. Η Βρετανία θα τιμήσει τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει κατά την περίοδο της ένταξής της».

Τα δικαιώματα των πολιτών

Προτεραιότητα της ΕΕ είναι η προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Εκπεφρασμένη θέση της Ένωσης είναι ότι οι πολίτες της ΕΕ-27 στη Βρετανία πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα που έχουν οι Βρετανοί πολίτες σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα δικαιώματα αυτά πρέπει να εφαρμόζονται αποτελεσματικά και να προστατεύονται με τον ίδιο τρόπο στη Βρετανία όπως και στην ΕΕ. Ο Μ. Μπαρνιέ αναφέρθηκε στις δηλώσεις της Τ. Μέι στη Φλωρεντία για το θέμα αυτό και επισήμανε ότι είναι ένα βήμα μπροστά, αλλά πρέπει τώρα να μεταφραστούν σε μια σαφή διαπραγματευτική θέση της βρετανικής κυβέρνησης. Σημειωτέον ότι απαιτείται πρόοδος στη συζήτηση ως προς το πεδίο εφαρμογής των δικαιωμάτων, στην οικογενειακή επανένωση, στην εξαγωγή δικαιωμάτων κοινωνικής πρόνοιας αλλά και στη διασφάλιση των πολιτών της ΕΕ έναντι περίπλοκων, χρονοβόρων και δαπανηρών διοικητικών διαδικασιών για τη θεμελίωση δικαιωμάτων στη Βρετανία.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου

Η ΕΕ υποστηρίζει ότι η συμφωνία αποχώρησης είναι μια «πράξη της Ένωσης» και επομένως εμπίπτει στην ευρεία αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Θέλει το ΔΕΚ να είναι ο απόλυτος εγγυητής των δικαιωμάτων των πολιτών και κάθε μεταβατικού καθεστώτος που παρέχει πρόσβαση στην ενιαία αγορά. Ο Μ. Μπαρνιέ τονίζει επίσης ότι η πρόσβαση στην ενιαία αγορά προϋποθέτει την αποδοχή των νόμων, κανονισμών και προτύπων της ΕΕ.

Η Τ. Μέι, από την πλευρά της, έχει δεσμευθεί να εγκαταλείψει τη δικαιοδοσία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Ο Βρετανός διαπραγματευτής Ντέιβιντ Ντέιβις αναφέρθηκε πρόσφατα σε «δημιουργικές λύσεις» για να παρακάμψει το πρόβλημα της ανάληψης υποχρεώσεων και πρότεινε «ευθυγράμμιση» των κανονισμών της ΕΕ και του ΗΒ αντί της βρετανικής συμμόρφωσης. Αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση το αποκαλεί «cherry-picking». Ενώ δηλαδή θέλει να έχει πρόσβαση στην ενιαία αγορά, «η Βρετανία θέλει να ανακτήσει τον έλεγχο, θέλει να υιοθετήσει τα δικά της πρότυπα και κανονισμούς», δήλωσε ο Μπαρνιέ. «Αυτό είναι απλά αδύνατον».

Ιρλανδία

Η Βρετανία κοινοποίησε πριν από αρκετές βδομάδες τις θέσεις της για την Ιρλανδία, που περιλαμβάνουν ορισμένα σημεία που είναι ασφαλώς θετικά όπως η διαφύλαξη της Συμφωνίας της Μ.Παρασκευής και του Κοινού Ταξιδιωτικού Χώρου. Τις θέσεις αυτές μοιράζεται και η ΕΕ. Αν και οι δύο πλευρές δήλωσαν ότι υπάρχει πραγματική πρόοδος προς μια συμφωνία που θα ελαχιστοποιεί τα προβλήματα κατά μήκος των ιρλανδικών συνόρων, αξιωματούχοι της ΕΕ προειδοποιούν ότι υπάρχουν ακόμη πολλά ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν, ειδικά όταν πρόκειται για τη διατήρηση της συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής που έφερε ειρήνη στο νησί. Αναφερόμενος συγκεκριμένα στην ομιλία της Τ. Μεί στη Φλωρεντία, ο Ευρωπαίος διαμεσολαβητής επισήμανε ότι η Βρετανία δεν ξεκαθαρίζει ακόμα πώς προτίθεται να επιλύσει τα συγκεκριμένα προβλήματα που ανακύπτουν από την αποχώρησή της.

Τα επόμενα βήματα

Ως γνωστόν, το ΗΒ θα γίνει «τρίτη χώρα» στις 30/3/2019, ενώ μέχρι το Φθινόπωρο του 2018 θα πρέπει να έχει επιτευχθεί συμφωνία για το πλαίσιο αποχώρησής του από την ΕΕ. Οι διαπραγματεύσεις θα συνεχιστούν στις Βρυξέλλες, αν και το ενδεχόμενο να σημειώσουν αρκετή πρόοδο ώστε να ξεκινήσουν οι εμπορικές συνομιλίες φαίνεται όλο και πιο απομακρυσμένο. Υπενθυμίζεται ότι η Βρετανία αντιμετωπίζει μια κρίσιμη Σύνοδο Κορυφής στα μέσα του μήνα, κατά την οποία οι ηγέτες των άλλων 27 χωρών θα αποφασίσουν αν έχει κάνει αρκετά ώστε να τις συνομιλίες για το διαζύγιο να διαδεχθούν οι συζητήσεις για το εμπόριο και για μια μελλοντική σχέση.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 2ος όροφος
Τ.+30 210 3647912

info@enainstitute.org
enainstitute.org

